

Un nou llibre polèmic sobre Josep Pla

Josep C. Vergés publica 'La censura invisible de Josep Pla', on reconstrueix la relació de l'escriptor amb el seu pare, editor de l'obra completa a Destino, i afirma que 'El quadern gris' no va ser reescrit durant els anys 60, sinó que és un llibre de joventut, contràriament al que s'afirmava fins ara

01

Òmnium Cultural i les fantasies sobre *El quadern gris* –explica–. El que m'he dedicat a fer és analitzar el passat amb proves. Demostro que Plava ser un gran liberal europeu”.

El text central del projecte planià

Xavier Pla, director de la càtedra Josep Pla i professor a la Universitat de Girona, estudia la vida i l'obra de l'autor empordanès des de fa dècades. Actualment en prepara la biografia –hi treballa des del 2012–, però anteriorment ha publicat *Josep Pla: ficció autobiogràfica i veritat literària* (Quaderns Crema, 1997), on ressegueix els materials dels quals es nodreix *El quadern gris*: “No és una reserva dels escrits que Josep Pla hauria guardat al llarg de la seva carrera d'escriptor –hi defensa–. No es tracta

tampoc d'un text elaborat paral·lelament a la resta de la seva obra literària. Es tracta, al contrari, del seu text central. És el text transversal d'un escriptor que, cap al final de la seva vida (Josep Pla publica el dietari gairebé als 70 anys), va triar la forma literària del diari íntim com a estructura formal que li va permetre re-

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

LA CENSURA INVISIBLE DE JOSEP PLA
JOSEP C. VERGÉS
SD EDICIONS
340 PÀG. / 24,50 €

“Un altre dia et parlaré del teu diari íntim [...]. A estones fa una mica de mal, però com m'agrada amb tot el que hi ha de confús, de sincer i d'insinuator, de contradictori, de clar! Admirable!” El crític literari Alexandre Plana escrivia aquestes paraules el 24 d'abril del 1920 a Josep Pla. Gairebé un segle després SD Edicions publica un assaig de Josep C. Vergés (Barcelona, 1947) on l'economista i escriptor defensa que aquest “diari íntim” és *El quadern gris*, i que la seva primera versió –escrita entre el 1918 i 1919– no va experimentar modificacions substancials respecte a la que va aparèixer a edicions Destino el 1966 i que integra el primer volum de l'obra completa de l'autor empordanès.

“Hi ha tota una cultura universitària que ha momificat Pla –afirma Vergés–. El 1967 Gabriel Ferrater va negar en rodó, sense cap prova, que *El quadern gris* fos un diari de joventut”. Les paraules de Ferrater van ser, concretament: “És un llibre molt curiós perquè es presenta com el diari dels 21-22 anys, però en aquesta edat no s'escriven 800 pàgines bones. El que va fer Pla és agafar notes del diari i fer-ne contes. Deu haver reescrit tot el text”. A *La censura invisible de Josep Pla*, Josep C. Vergés

sosté que “els crítics han seguit aquesta ideologia envellidora”. També escriu: “Qui pot reinventar-se, 45 anys després, un dietari amb tants de detalls?” Prenent com a punt de partida la correspondència entre Pla i el seu pare, l'editor Josep Vergés (1910-2001), l'autor de l'assaig mostra fragments de les missives entre l'editor de Destino i l'escriptor –alguns dies en voldria publicar el miler de cartes, que un i altre s'enviaven “amb total llibertat” a partir del recader Facundo de Palafrugell– que el porten a concloure que durant la gestació de l'obra completa Pla “no va tenir temps” de reescriure el material que integra *El quadern gris*.

“Des de Ferrater, la musiqueta que *El quadern gris* és un llibre de maduresa s'ha anat repetint”, exposa Vergés, que anteriorment ha publicat títols com *Un país tan desgraciat: memòria compartida amb l'editor de Destino* (SD Edicions, 2007) i *Corruptors i corruptes* (Quaderns Crema, 1999). “*La censura invisible de Josep Pla* serà polèmic perquè hi mostro diversos muntatges sobre l'autor, com ara el seu suposat espanyolisme, els problemes amb

CRISTINA CALDERER

02

a
llegim

46-47

- Amsterdam Llibres: deu anys i 150 llibres
- Una antologia de contes imprescindibles de Víctor Català

48-49

- Ted Kooser, traduït per primera vegada al català
- 'Los hermanos Ashkenazi', gran novel·la d'Israel Yehoshua Singer

ARXIU FAMILIA VERGÉS

Una tria de fragments de 'La censura invisible de Josep Pla'

"Pla fou l'autor més censurat pel feixisme i encara hi ha qui creu que era franquista! La censura del dèspota Franco era invisible perquè no deixava rastre en el que sortia publicat" JOSEP C. VERGÉS

"Els darrers articles sortiren molt mutilats. La censura? Veig que la cosa política del setmanari es manté igual. Potser s'ha obtingut el màxim i em deixaran passar aquest estiu tranquil·lament. Per mi no cal tocar res. Ja està bé com està" JOSEP PLA A JOSEP VERGÉS (1944?)

"La quantitat que cobraries a compte és molt superior al milió i no parlem ja de si [els llibres] es venen amb una certa vivacitat" JOSEP VERGÉS A JOSEP PLA (31 DE MARÇ DEL 1965)

"[Pla] Va escriure cada setmana fins que em vaig vendre 'Destino' i Baltasar Porcel, el director posat pel nou propietari, Jordi Pujol, el va fer fora junt amb el meu fill"

FRAGMENT CENSURAT DE L'ARTICLE DE JOSEP VERGÉS PUBLICAT A L'AVUI (23 D'ABRIL DEL 2001)

cuperar altres textos publicats anteriorment i que es caracteritzen per la seva gran varietat. L'escriptor els va reunir per reescriure'ls". Dues dècades després d'aquestes paraules, Xavier Pla les continua subscrivint. "Hi va haver un *quadern gris* primigeni integrat per notes gairebé telegràfiques, sense intenció literària –recorda–. Es poden llegir a l'edició facsímil d'*El primer quadern gris* que va aparèixer a Destino el 2004". Xavier Pla considera que el debat sobre la reescriptura d'*El quadern gris* fa "més de dues dècades que està tancat". Cita el periodista Lluís Bonada: "Va demostrar en una sèrie d'articles que la prosa recargolada i culta del Pla jove, molt influïda pel Noucentisme, no té res a veure amb la de la dècada dels 60". Recorda també els apunts de dietari *La vida lenta* –que van ser publicats el 2014 a Destino–, on data el moment en què va acabar *El quadern gris*, l'estiu del 1964.

"El que diu Vergés és veritat en part, perquè hi ha un primer dietari escrit entre el 1918 i 1919, però el manuscrit del llibre que es conserva conté fragments retallats i enganxats de *Primers escrits*, que va aparèixer el 1956 a Selecta, en el primer projecte d'obres completes, el de Josep Maria Cruzet –explica Narcís Garolera, que el 2012 va presentar una edició revisada d'*El quadern gris*, amb 5.000 correccions–. Aquest llibre és

01
L'EDITOR
JOSEP VERGÉS
AMB JOSEP
PLA

02
JOSEP
C. VERGÉS,
AUTOR DE 'LA
CENSURA
INVISIBLE DE
JOSEP PLA'

03
PORTADA DE
LA REVISTA
'DESTINO'
AMB MOTIU
DELS 70 ANYS
DE PLA

el do de pit de Pla, que probablement va reprendre'l després de llegir les *Memòries de Sagarra*".

Viuere d'escriure

Tot i que no comparteixi la tesi de Josep C. Vergés, Xavier Pla remarca que "el llibre aporta un testimoni familiar molt important, perquè l'autor va conèixer de molt a prop a Pla, igual que el seu pare". Afegeix, però, "que no es pot prendre com un llibre d'història de la literatura". Li sembla "molt indicat" el títol del volum: "Pla es va censurar molt perquè vivia d'escriure". Vergés recorda a l'assaig que "Pla era vetat d'escriure dos mesos el 1944, els mateixos dos mesos que Fraga prohibiria la revista *Destino* el 1967". També hi escriu: "La censura invisible fa passar per alt que el que un autor publica no és el que realment pensa sobre un règim odiós".

A diferència de Josep Pla, Vergés no es mossega la llengua. Al subcapítol titulat "El contracte secret de Pla" reconstrueix els prolegòmens del pacte professional amb el seu pare –amb qui publicaria els 45 volums de l'obra completa entre 1966 i 1988– sense oblidar les desavinences amb *Òmnium Cultural*, que "fou fundat per burgesos enriquits amb l'autarquia" i "volien catalanitzar-se comprant Pla a pes, com compraven ministres i funcionaris". Al llibre parla de Met Miravittles i Joan B. Cendrós,

però passa per alt Armand Carabén i Joan Fuster, "els dos noms amb qui va negociar Pla", segons recorda Xavier Pla.

Vergés cita una carta del seu pare datada del 31 de març del 1965, on explica "que el senyor Cendrós s'ha posat a fer d'editor amb el mateix ímpetu propagandístic que posa en la fabricació de locions capil·lars". Josep Vergés li assegura que, apostant per *Destino*, Pla faria més negoci que amb Cendrós: "La quantitat que cobraries a compte és molt superior al milió i no parlem ja de si es venen amb una certa vivacitat". Per a l'autor de *La censura invisible de Josep Pla*, "la campanya anti-Pla d'Òmnium" no és

deguda a la ideologia de l'escriptor, sinó a una "simple enrabada empresarial". "Ara entenc l'odi industrial d'aquests industrials", comenta.

La venda de la revista *Destino* també mereix unes pàgines de l'assaig: "[Jordi] Pujol havia comprat en secret *Destino* al meu pare el 1971, obligant-lo a la perillosa xarada davant el brutal règim franquista de ser-ne l'editor de mentida". L'autor recorda que Pujol "menteix" quan afirma a les *Memòries*: "Pla ens va acabar deixant [...]. Va començar a fer rebequeries. Per provocar-nos escrivia articles elogiant el dictador portuguès Salazar". Per a Vergés, "Pujol i Porcel [últim director de la revista] van emmudir Pla, cosa que no havien aconseguit quatre dècades del dèspota Franco". El van "silenciar perquè creien, porucs, que vindria aquí el comunisme de Portugal". L'autor recorda que Pujol "va enfonsar la revista, com tot el que ha tocat": va desaparèixer el 1980. Així i tot, la censura invisible de la qual parla l'autor del llibre arriba fins al 2001, quan "l'*Avui* va censurar l'últim article" del seu pare, publicat el 23 d'abril del 2001. "No són els errors, el que pre-ocupa alsensors, sinó les veritats", afirma. Entre les frases retallades n'hi ha sobre la censura franquista i sobre com Pujol i Porcel van "fer fora" Pla. També havien decidit prescindir de Josep C. Vergés. ♦

